

Gümüşhane'nin Eko-Turizm Potansiyelinin Kavramsal Analizi ve Bu Potansiyelin Değerlendirilmesine Yönelik Öneriler¹

Conceptual Analysis of The Eco-Tourism Potential of Gumushane and Recommendations for The Evaluation of This Potential

Murat Ödemiş², Azize Hassan³

Öz

Gümüşhane ili, konum olarak Doğu Anadolu Bölgesi'nden Doğu Karadeniz Bölgesi'ne geçiş güzergâhında bulunmaktadır. Gümüşhane; coğrafi konumuna bağlı olarak sosyal, kültürel ve ekolojik çeşitliliğe sahip olması nedeniyle çok çeşitli turizm türlerinin gelişmesine imkan vermektedir. Bu turizm türlerinden birisi de eko-turizmdir. Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Bölgeleri'nin iklim ve coğrafi özelliklerini bir arada barındıran Gümüşhane, oldukça zengin bir ekolojik çeşitliliğe sahiptir. Var olan bu zenginliğin eko-turizm kapsamında değerlendirilmesi ise; ilin sosyal, kültürel ve ekonomik olarak gelişimi açısından oldukça önemlidir. Bu doğrultuda çalışmada Gümüşhane'nin eko-turizm potansiyeli; Gümüşhane ile ilgili resmi makamlar tarafından yapılan eylem ve master planlarına, araştırma raporlarına, akademik çalışmalara ve ayrıca Gümüşhane Valiliği, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü gibi resmi makamların web sitelerinde verilen bilgilere dayanılarak gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak; Gümüşhane'nin korunan alanları, flora ve fauna çeşitliliği ve jeolojik/jeomorfolojik zenginliği ile önemli bir eko-turizm potansiyeli barındırdığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada, Gümüşhane'nin eko-turizm potansiyelinin nasıl değerlendirilebileceğine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gümüşhane, Eko-Turizm, Doğu Karadeniz Bölgesi.

Abstract

Gumushane is located on the transition route from Eastern Anatolia Region to Eastern Black Sea Region. Due to its social, cultural and ecological diversity depending on its geographical position, Gumushane allows a wide variety of tourism types to develop. One of these tourism types is eco-tourism. Gumushane, which has a combination of climate and geographical features of Eastern Anatolia and Eastern Black Sea Regions, has a rich ecological diversity. The evaluation of this richness in the scope of eco-tourism is very important in terms of social, cultural and economical development of the province. In this respect in the study; Gumushane's eco-tourism potential has been tried to be exposed based on to the actions and master plans made by the official authorities related to Gumushane, to the research reports, academic studies and also the information provided on the official website of the authorities such as Gumushane Governorate, General Directorate of Nature Conservation and National Parks. As a result; Gumushane has been found to have an important eco-tourism potential with its protected areas, diversity of flora and fauna and geological/geomorphological richness. In addition; in study, suggestions on how to evaluate the eco-tourism potential of Gumushane are presented.

Keywords: Gumushane, Eco-Tourism, Eastern Black Sea Region.

Araştırma Makalesi [Research Paper]

Submitted: 19 / 08 / 2019

Accepted: 14 / 10 / 2019

¹ Bu çalışma, II. Uluslararası Sürdürülebilir Turizm Kongresi'nde sözlü olarak sunulmuş ve tam metin olarak yayımlanmış olan "Gümüşhane ilinin eko-turizm potansiyelinin kavramsal olarak değerlendirilmesi" adlı bildirinin genişletilmiş ve revize edilmiş halidir.

² Öğr. Gör. Dr., Gümüşhane Üniversitesi Turizm Fakültesi, mrodemis@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3636-8344.

³ Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi, azize.hassan@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2509-1415.

Giriş

Turizm, günümüzde ülke ekonomilerine sağladığı katma değerle önemli ve stratejik bir sektöre dönüşmüş durumdadır. Diğer yandan son dönemlerde turizmin ekonomik boyutu ile birlikte, sürdürülebilir turizm çerçevesinde sosyal ve çevresel boyutları da tartışılmaya başlamıştır. Bu kapsamda tartışılacak en önemli konulardan birisi, turizmin çevresel etkileridir. Sürdürülebilir turizm yaklaşımında, turistik destinasyonlar için olumlu anlamda sürdürülebilir ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etkiler yaratacak alternatif arayışların söz konusu olduğu söylenebilir. Bu anlamda eko-turizmin, sürdürülebilir turizmin bu arayışına cevap verebilecek önemli alternatif turizm türlerinden birisi olduğunu söylemek mümkündür.

Bu doğrultuda günümüzde turizmin, kitle turizmine bağlı olarak ortaya çıkan çevresel ve sosyo-kültürel tahribatının azaltılabilmesi; deniz, kum ve güneş dışında farklı turizm potansiyellerine sahip yatırım ve üretim seçenekleri sınırlı turistik destinasyonların da turizmden ekonomik olarak pay alabilmesi, turizm faaliyetlerinin on iki aya yayılabilmesi, ihtiyaç ve istekleri zamanla değişime uğramış ya da farklı beklentileri bulunan niş pazar özelliğine sahip turistik tüketicilerin beklentilerine cevap verilebilmesi ve uluslararası turizm pazarında rekabet olanağı yaratacak alternatiflerin ortaya koyulabilmesi gibi amaçlarla sürdürülebilir turizm bağlamında çeşitli alternatif turizm türleri tartışılmaya ve turistik destinasyonlar için uygulanabilir seçenekler olarak sunulmaya çalışılmıştır. Ülkelerin plan ve politikalarının ve işletmelerin hedef ve stratejilerinin de bu doğrultuda şekillendirildiği görülmektedir.

Eko-turizm, turistik destinasyonlarda hem çevreyi ve sosyo-kültürel yapıyı koruyarak kullanmayı amaçlayan, hem de destinasyonların potansiyel arz eden sosyo-kültürel ve ekolojik kaynaklarının ekonomik olarak değerlendirilmesine odaklanan önemli bir turizm türü olarak son yıllarda ülkelerin turizm plan ve politikalarında oldukça fazla yer almaya ve teşvik edilmeye başlamıştır.

Gümüşhane ili ise nispeten yeni bir turistik destinasyon olarak ziyaretçilerine sosyal, kültürel ve ekolojik anlamda oldukça fazla çeşitlilik sunmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Gümüşhane, Doğu Anadolu'dan Doğu Karadeniz Bölgesi'ne geçiş güzergahında bulunması nedeniyle sosyo-kültürel ve ekolojik anlamda Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgesi'nin özelliklerini sergilemektedir. Turistik olarak yeni yeni keşfedilmeye başlayan Gümüşhane ilinin henüz bozulmamış doğası ve kültürel yapısı, bölgesel bir planlama çerçevesinde eko-turizm kapsamında ele alınması durumunda uzun vadeli olarak Gümüşhane'ye ekonomik katma değer yaratacak bir potansiyele sahiptir.

Bu doğrultuda çalışmada, Gümüşhane ilinin eko-turizm potansiyelinin çeşitli kaynaklardan yararlanılarak kavramsal olarak analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın, Gümüşhane'nin spesifik olarak eko-turizm potansiyelini genel bir çerçevede sunuyor ve bu potansiyelin bölgesel bir planlama çerçevesinde nasıl değerlendirilebileceğine ilişkin olarak karar vericilere ve işletmecilere somut öneriler getirmeye çalışıyor olması nedeniyle önemli olduğu söylenebilir.

Bu çalışmanın kavramsal çerçeve bölümünde, ayrıntılı bir literatür taraması gerçekleştirilerek eko-turizm kavramı hakkında bilgiler verilmiştir. Diğer taraftan yöntem başlığı altında, çalışmanın yöntemi ve ana problemleri açıklanmıştır. Bulgular bölümünde, Gümüşhane ile ilgili yapılmış olan eylem ve master planlarından, araştırma raporlarından, akademik çalışmalardan ve ayrıca Gümüşhane Valiliği, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü gibi resmi makamların web sitelerinde yer alan bilgilerden yararlanılarak Gümüşhane'nin eko-turizm potansiyeli analiz edilmiştir. Son olarak çalışmanın sonuç ve öneriler bölümünde ise, Gümüşhane'nin var olan eko-turizm potansiyelinin nasıl değerlendirilebileceğine ilişkin olarak ilgili paydaşlara somut öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

1. Kavramsal Çerçeve

Son dönemlerde turizm faaliyetleri içerisinde yer alan turistik tüketicilerin, tüketim alışkanlıklarındaki değişimler, hem akademik platform hem de sektörün profesyonelleri tarafından dikkatlice takip edilen ve ayrıntılı bir şekilde incelenen önemli bir konuya dönüşmüş durumdadır. Turistik tüketicilerin tüketim alışkanlıklarındaki bu değişim, yatırımcıları turizm ürününü farklılaştırmaya ve çeşitlendirmeye sevk etmektedir (Kılıç ve Kurnaz, 2010: 41). Deniz- kum ve güneş turizmi, son dönemlerde dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak yerini genel itibarıyla doğaya yönelik sürdürülebilir turizm türlerine bırakmıştır (Yılmaz, 2006: 244). Sürdürülebilir turizm türleri arasında yer alan eko-turizm ise, günümüzde pek çok akademisyen ve uygulayıcı tarafından sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşılması noktasında teşvik edilen bir turizm uygulamasıdır (Liu, 2003: 470). Turizme yeni bir nefes getiren bir tatil anlayışını yerleştirmeye başlayan eko-turizm, esasında insanların doğal yaşama olan özlemiyle ortaya çıkmıştır. Bu yönüyle doğasını, kültürünü, tarihini, özgün mutfağını korumayı başaran destinasyonlarda eko-turizm önemli bir girişim olarak görülebilir (Morgül, 2014: 28).

Eko-turizm, çok çeşitli özellik, tercih ve motivasyona sahip veya aynı niteliklere göre değişebilen özel niş pazarları içeren karmaşık bir konudur (Wight, 2001: 59). Kaypak'a (2012: 13) göre eko-turizm, doğa temelli turizm endüstrisi içerisinde giderek büyüme kaydeden bir sektör olup, sürdürülebilir turizmin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu doğrultuda,

henüz bozulmamış doğada gerçekleştirilen tüm turizm türlerinin eko-turizm kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Diğer yandan Doğan ve Yıldız'a (2007: 161) göre ise eko-turizm, doğal ve kırsal alanlarda doğal ve kültürel mirasın korunmasına önemli katkılar sağlayabilir. Ayrıca eko-turizm; doğayla baş başa mütevazı tesislerde iyi bir oda ve kaliteli bir hizmetle birlikte, en başta bozulmamış temiz bir çevrede aktif bir tatil anlamına gelmektedir.

Yavuz'a (2005: 59) göre eko-turizme yönelen ziyaretçilerin sayısının artışı; klasik tatil anlayışının aksine, sadece dinlenmek, güneşlenmek ve denize girmek yerine ziyaret ettikleri ülkeyi doğası ve kültürü ile keşfetmek, yerel insanları ile birlikte gerçek doğal yaşam alanında yaşamak isteyen, kültür seviyesi yüksek turist kitlelerinin ortaya çıkması etkili olmuştur.

Sürdürülebilir turizm ürün ve faaliyetlerinin geliştirilmesine, yönetilmesine ve planlanmasına odaklanan eko-turizm kavramı sosyal bilimlerde yönetsel yaklaşımların bir parçasıdır. Bu kapsamda eko-turizm politikası, çevreye saygı ve duyarlılığın artırılarak günümüzün turizm kaynaklarının gelecek nesillerle buluşturulmasını amaçlayan çevreye duyarlı ve yaşama saygılı bir turizm türü olarak ifade edilmektedir. Eko-turizmin ortaya çıkmasında 1980'li yıllardan itibaren turizmde doğayı bozan ve tahrip eden gelişmelerin yaşanmasıyla birlikte, turizmin olumsuz sonuçlarının ortaya çıkması etkili olmuştur (Erdoğan, 2003).

Uluslararası Eko-Turizm Topluluğu Eko-Turizm kavramını; "çevreyi koruyan, yöre halkının refahını sürdüren, yorumlama ve eğitimi içeren doğal alanlara karşı sorumlu seyahat" olarak tanımlamaktadır (TIES, 2015). Diğer yandan eko-turizm kavramsal olarak; doğa temelli turizm, korumayı destekleyen turizm, çevresel olarak eğitilmiş turizm ve sürdürülebilir olarak yönetilen turizm olarak ifade edilebilir (Buckley, 1994: 662). Turizm amaçlı değerlendirilmesi planlanan alanlarda çevrenin korunması, toplumun refahının sağlanması, turistlerin memnun edilmesi oldukça önemlidir. Eko-turizmin; yöreye ekonomik katkı sağlamak ve bu amaçlara yönelik olarak turizm çevre uygunluğunu mümkün kılabilmek için tercih edilen köy yerleşim alanlarında yörenin doğasına, tarihsel yapısına, kültürüne ve mimari değerlerine uygun, yörenin özgün yapısını oluşturan sosyal yaşamına zarar vermeksizin gerçekleştirilen turizm türü olduğu söylenebilir (Tuğun ve Karaman, 2014: 323). Eko-turizm bir değişim aracıdır. Eko-turizmin sürdürülebilir bir faaliyet olabilmesi ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunabilmesi için en iyi şekilde yönetilmesi, turizm kaynaklı ekonomik kalkınma ile çevresel kalite arasında uzlaşmanın sağlanması ve rekabetçi çıkarların dengelenmesi oldukça önemlidir (Wall, 1997: 490). Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında etkin bir role sahip olan eko-turizm, doğal ve kültürel alanlarda geliştirilebilecek en uygun turizm türlerinden birisidir. Eko-turizm; amacına uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi durumunda, hassas yapıdaki ekosistemlerin korunmasında ve bu alan içerisinde ve yakın çevresinde yaşayan halkın ekonomik ve sosyo-kültürel gelişimine olumlu etkide bulunabilecek kaynak yaratma yeteneğine sahip önemli bir alternatif turizm uygulamasıdır (Kuter ve Ünal, 2009: 149).

Diğer taraftan Goodwin (1996: 288) doğa turizmi ile eko-turizmin birbirinden farklı iki kavram olduğunu vurgulamaktadır. Goodwin'e (1996: 288) göre doğa turizmi doğadan faydalanma ile ilgili bir kavram iken, eko-turizm doğayı koruma ile ilgili bir kavramdır. Bu nedenle iki kavramın birbirinden ayırt edilmesini sağlayacak bir eko-turizm tanımına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda Goodwin (1996: 288), eko-turizm kavramını doğa turizmi kavramından farklılaştırmayı amaçlayan bir eko-turizm tanımı önermektedir. Buna göre "eko-turizm, doğrudan korunmasına katkıda bulunan ve/veya dolaylı olarak yerel halkın yaban hayatı miras alanlarına bir gelir kaynağı olarak değer vermesi ve dolayısıyla bu miras alanlarını koruması suretiyle yerel halka yeterli gelir kaynağı sağlayarak türlerin ve habitatların devamlılığının sağlanmasına imkân veren düşük etkili bir doğa turizmidir."

Dengeli turizm geliştirme aracı olarak da ifade edilmesi mümkün olan eko-turizmin, kitle turizminden kaynaklanan olumsuz etkileri yok etmeye yönelik olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Eko-turizm kapsamında, çevrenin ve kültürün korunması birincil konulardır. Dünya Çevre Koruma ve Geliştirme Komisyonu'nun raporunda da bu konuya dikkat çekilmektedir. Bu raporda, turistlerin ihtiyaçlarının karşılanması ve gelecek kuşaklara aktarılacak olan kültürel ve çevresel değerlere zarar verilmemesi gerektiği ifade edilmiştir (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 8).

Eko-turizm öncelikle çevrenin ve kültürel değerlerin sürdürülebilirliğini amaçlayan, yerel halka ekonomik olarak katkı sağlayan bir kavram olarak anlaşılabilir, genel olarak faaliyet alanı olarak doğada gerçekleştirilen turizm türlerini içermektedir. Bu doğrultuda el değmemiş doğa şartlarında gerçekleştirilen tüm turizm türleri eko-turizmin kapsamında yer almaktadır. Eko-turizmin ilkelerini genel olarak, doğal çevrenin sürdürülebilirliği ve yerel kültürün sürdürülebilirliği olarak ifade etmek mümkündür (Arslan, 2003: 34; Kaypak, 2010: 103).

Uluslararası Eko-Turizm Topluluğu eko-turizm faaliyetlerini uygulayan, katılan ve pazarlayanların benimsemesi gereken ilkeleri ise şu şekilde sıralamaktadır (TIES, 2015):

- Fiziksel, sosyal, davranışsal ve psikolojik etkilerin mümkün olduğunca azaltılması,
- Çevresel ve kültürel farkındalığın ve saygının oluşturulması,
- Ziyaretçi ve yerel halkın deneyimlerinin olumlu olmasının sağlanması,

- Korumaya imkân verilebilmesi için doğrudan finansal faydalar üretilmesi,
- Yerel halk ve özel sektör için finansal faydalar oluşturulması,
- Ev sahibi ülkelerin politik, çevresel ve sosyal iklimlerine duyarlılık kazandırmaya yardımcı olacak şekilde ziyaretçilerin unutamayacağı yorumlayıcı deneyimler yaşatılması,
- Olumsuz etkisi az olan tesisler tasarlanması, inşa edilmesi ve hizmete sokulması,
- Yerel halkın haklarının ve manevi inançlarının tespit edilmesi ve güç birliği sağlamak amacıyla onlarla ortaklaşa çalışılmasıdır.

Eko-turizm kavramını çeşitli kriterlere göre sınıflandırmak mümkündür. Söz konusu kriterleri (bisiklet, balon, raft, at), ziyaret edilen yerin tabiatı (dağ, yayla, mağara), gerçekleştirilen aktivitenin özelliği (akarsu, av, bilim, doğa yürüyüşü) olarak belirtmek mümkündür. Bu doğrultuda eko-turizm kapsamında gerçekleştirilen turizm türleri ise; kuş gözlemciliği, doğa yürüyüşü (trekking), yayla turizmi, mağara turizmi, av turizmi, sualtı dalış turizmi, hava sporları turizmi, sportif olta balıkçılığı, akarsu turizmi, atlı doğa yürüyüşü, bisiklet turizmi, botanik turizmi, yaban hayatı (fauna) gözlemciliği, foto safari, tarım ve çiftlik (agro) turizmi ve kamp karavan turizmi olarak belirtilebilir (Akpınar ve Bulut, 2010).

Eko-turizmin genel itibarıyla; biyo-çeşitliliğin korunmasına ve yerel halkın refahına katkıda bulunduğu, yorumlama öğrenme deneyimi sunduğu, turistlerin ve turizm endüstrisinin sorumlu eylemi olarak kabul edildiği ve küçük ölçekli işletmeler tarafından öncelikli olarak küçük gruplara verilen bir hizmet olduğu söylenebilir. Ayrıca eko-turizmin, yenilenebilir olmayan kaynakların mümkün olduğunca en az tüketimini gerektirdiğini ve özellikle kırsal kesimler için yerel katılım, mülkiyet ve iş fırsatları yarattığını söylemek mümkündür (Wood, 2002: 10).

Eko-turizmin temel hedefleri; yerel halk için sosyo-ekonomik fayda oluşturulması, çevresel eğitim hizmetlerinin sağlanması, doğal alanların korunması, ziyaretçilere yüksek kalitede deneyim yaşatılması, eko-turizm faaliyetleri neticesinde döviz gelirinin artırılması ve çevre yönetiminin / savunuculuğunun geliştirilmesi olarak belirtilebilir. Ayrıca eko-turizmin yerel halka yararları genel olarak ekonomik, alt yapı ve sosyal olmak üzere üç kategoride incelenebilir. Ekonomik yararlar; istihdam fırsatlarının artması (rehberlik alanında, ulaşımda, inşaat alanında, korunan alanlarda, restoranlarda, motellerde, alışveriş merkezlerinde, dükkânlarda, perakendecilik alanında vb. alanlarda istihdam), girişimciliğin artması, turistlerden elde edilen gelirler olarak sıralanabilir. Alt yapıya yararları; mal ve hizmetlere erişimin kolaylaşması, kaliteli sağlık hizmetlerine erişim imkânları, iletişim alt yapısının gelişmesi ve taşımacılık alt yapısının gelişmesi olarak ifade edilebilir. Sosyal faydalar ise; gelişmiş alt yapı hizmetlerinin ve sosyo-ekonomik koşulların dolaylı faydaları, çevresel koşulların statülerinin iyileşmesi, kültürlerarası olumlu etkileşimin artması ve yerel halk arasında kültürel mirası koruma bilincinin oluşması olarak ifade edilebilir (Ross ve Wall, 1999).

2. Yöntem

Bu çalışmada, Gümüşhane ilinin eko-turizm potansiyelinin belirlenmesi amacıyla; Gümüşhane ili ile ilgili resmi makamlar tarafından yapılan eylem ve master planlarından ve araştırma raporlarından yararlanılmakla beraber; akademik çalışmalardan ve ayrıca Gümüşhane Valiliği, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü gibi resmi makamların web sitelerinde yer alan bilgilerden yararlanılmıştır. Bu nedenle bu çalışmanın türü, kavramsal incelemedir. Bu çalışmada söz konusu kaynaklara ilişkin olarak literatür taraması gerçekleştirilerek, Gümüşhane'nin eko-turizm potansiyeli ile ilgili derinlemesine bilgi elde edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ana problemleri şu şekilde ifade edilebilir:

1. Gümüşhane'nin eko-turizm potansiyeli kapsamında hangi destinasyonlar bulunmaktadır?
2. Gümüşhane'de hangi eko-turizm türleri ve destinasyonlar daha fazla ön plana çıkmaktadır?
3. Gümüşhane'nin eko-turizm potansiyelinin en iyi şekilde değerlendirilebilmesi için nasıl bir yol izlenmelidir?

3. Bulgular

Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından 2013 yılında hazırlanan "Gümüşhane İlinde Doğa Turizmi Master Planı (2013-2023)", 2016 yılında kapsamı genişletilerek "Gümüşhane İlinde Tabiat Turizmi Master Planı (2016-2019)" olarak güncellenmiştir. Gümüşhane İlinde Tabiat Turizmi Master Planı (2016-2019) raporunda, Gümüşhane'nin mevcut eko-turizm potansiyeli hakkında önemli ve değerli bilgiler sunulmaktadır. Bu raporda, Gümüşhane'de gerçekleştirilmesi mümkün olan tabiat turizm türleri; tabiat yürüyüşü (trekking), yayla ve festival turizmi, mağara turizmi, av turizmi, hava sporları turizmi, sportif olta balıkçılığı, akarsu turizmi, yelken turizmi, atlı doğa yürüyüşü, bisiklet turizmi, yaban hayatı (fauna) gözlemciliği, foto safari, kamp karavan turizmi, kelebek turizmi, jeoturizm ve botanik turizm olarak belirtilmiştir.

Eko-turizm türleri arasında Gümüşhane'de özellikle kelebek turizmi, jeoturizm ve hava sporları turizmi gibi farklı özel ilgi turizm türleri açısından önemli bir potansiyel bulunmaktadır. Bu bağlamda örneğin Kandemir ve Köroğlu'nun (2017) yaptıkları çalışmada, Zigana Dağı ile Bayburt ili arasında bulunan görsel ve kültürel bir değere sahip olan Krom (Krom) Vadisi'nin jeoturizm açısından önemli bir potansiyele sahip olduğu belirtilmektedir. Tabiat Turizmi Master Planı'nda (2016-2019) Krom Vadisi'nde çok sayıda tabii şekiller ile birlikte antik yapıların bulunduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda Krom Vadisi'nde; Karaca Mağarası ve diğer gizemli mağaralar, Olucak Manastırı ve diğer tarihi manastır, kilise ve yapılar; tarihi maden yerleşkeleri, antik maden ocakları, dağcılık-sportif kaya tırmanışı rotaları, kendine özgü flora ve faunası ve yayla turizmi, el değmemiş köyler, Berdiga Formasyonu yüzeylemeleri bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca Krom Vadisi dışında Artabel Gölleri ve çevresinin de, sahip olduğu jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri, zengin flora ve faunası ve peyzaj değeri ile jeoturizm açısından oldukça zengin olduğu vurgulanmaktadır.

Gümüşhane'de kelebek gözlemciliği yapan Vehbi Yalçın, geçiş iklimine sahip olmasına bağlı olarak Gümüşhane'nin 213 kelebek çeşidi ile kelebek çeşitliliği bakımından Türkiye'nin en zengin ili olduğunu ve 12 ülkeden daha fazla kelebek türü barındırdığını belirtmektedir (Milliyet Gazetesi, 2018). Gümüşhane sahip olduğu bu kelebek çeşitliliğiyle, kelebek turizmi ve yaban hayatı (fauna) gözlemciliği eko-turizm çeşitleri bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Bu anlamda Ödemiş ve Çalık (2016), özellikle Artabel Gölleri Tabiat Parkı alanının Gümüşhane'deki kelebek çeşitliliğinin en yoğun olduğu beş kelebek bölgesinden birisi olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca Gümüşhane'nin bu zenginliğinin en iyi şekilde değerlendirilebilmesi adına Gülaçar Köyü'ne bir kelebek müzesi kurulması ve farklı bilim alanlarından araştırmacıların Gümüşhane'deki kelebek çeşitliliğinin tespit edilebilmesine yönelik bilimsel çalışmalar yürütmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Aynı zamanda Artabel Gölleri Tabiat Parkı, dağ yürüyüşlerini sevenler için önemli bir varış noktası niteliğini taşımaktadır. Yerel halk ve ziyaretçiler tarafından sık sık Artabel Vadisi'ne uzun ve zorlu yürüyüşler gerçekleştirilmektedir. Bu doğrultuda Artabel Gölleri Tabiat Parkı, bir tabiat yürüyüşü (trekking) alanı olarak önemli bir eko-turizm potansiyeli barındırmaktadır.

Gümüşhane İlinde Tabiat Turizmi Master Planı'nda (2016-2019) hava sporları turizmi kapsamında; Zigana Kış Sporları Turizm Merkezi'nde, Kadırga Yaylası'nda, Kazıkbeli Yaylası'nda, Taşköprü Yaylası ve çevresinde ve Aktutan Köyü'nde yamaç paraşütü için parkur alanlarının bulunduğu belirtilmektedir.

Diğer taraftan, Gümüşhane'de en önemli turistik destinasyonlardan birisi Karaca Mağarası'dır. Bu nedenle mağara turizminin, Gümüşhane'de eko-turizm kapsamında en çok ön plana çıkan turizm türlerinden birisi olduğu söylenebilir. Gümüşhane, sahip olduğu coğrafi özellikler sebebiyle mağaralar açısından oldukça zengindir. Gümüşhane'de Karaca Mağarası dışında turizm potansiyeli bulunan mağaralar; Akçakale Mağarası, Arılı Mağarası, İkisü Mağarası, Ardıçlı Mağarası, Üçbacalı Mağara, Altıntaş Mağarası olarak belirtilebilir (Gümüşhane Valiliği, 2018).

Şiran ilçesine bağlı Seydibaba köyü sınırları içerisinde yer alan Tomara Şelalesi, dağın içinden kırk ayrı yerden çıktığı söylenen su kaynağı ile benzerlerine göre farklı bir özelliğe sahiptir. Şelale ve çevresi aynı zamanda zengin florası ile görsel bir uyum sunmaktadır (Gümüşhane Valiliği, 2018). Bu yönüyle Tomara Şelalesi eko-turizm kapsamında son yıllarda oldukça fazla dikkat çekmeye başlamış olup, ekolojik özellikleri ve turistik değeri korunmak üzere korunan alanlar kapsamına dahil edilmiştir.

Ayrıca Gümüşhane'de tabii güzellikleri bakımından ön plana çıkan diğer destinasyonlar, Limni Gölü ve Kürtün Örumcek Ormanları'dır. Bu alanlar, botanik turizmi ve tabiat yürüyüşü turizmi gibi eko-turizm türleri açısından değerlendirilebilir. Özellikle Limni Gölü yerli ve yabancı turistlerin sık sık ziyaret ettiği önemli destinasyonlardan birisidir. Limni Gölü'nün ziyaretçileri arasında Arap turistler önemli bir yer teşkil etmektedir. Destinasyonda doğaya uyumlu olarak nitelendirilebilecek bir konaklama tesisi ve restoran bulunmaktadır. Ancak bu tesis, destinasyonun nicelik ve nitelik olarak ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterliliğe sahip değildir. Limni Gölü'nde ziyaretçilere sunulan serbest piknik alanlarında ziyaretçilerden kaynaklanan çöp ve diğer atıkların oluşmaması ve mangal ateşinden kaynaklanabilecek olası yangınların ortaya çıkmaması için sıklıkla denetiminin sağlanması gerekmektedir. Diğer yandan Limni Gölü'ne ulaşım, Zigana Dağı ve Limni Gölü istikametinde yapılmış olan yeni yollar sayesinde oldukça kolaylaşmış durumdadır.

Korunan alanlar kapsamında yer alan Kürtün Örumcek Ormanları ise, Gümüşhane'nin en önemli tabii güzellikleri arasında yer almaktadır. Kürtün ilçesine 60 km uzaklıktaki destinasyon, Avrupa'nın en yüksek köknarlarına (61,5 m) ve Türkiye'nin en uzun ladinlerine (57,6 m) sahiptir (Gümüşhane Valiliği, 2018). Kürtün Örumcek Ormanları'nın devamında yine koruma altındaki Çağlayandibi Şelalesi bulunmaktadır. Örumcek Ormanları'nın devamında ise Çıkrıküzü, Güvende, Kazıkbeli gibi önemli yaylalara ulaşım mümkündür.

Tablo 1'de Gümüşhane'de eko-turizm potansiyeline sahip olduğu düşünülen 8 adet yayla gösterilmektedir. Somuncu vd. (2010: 109) Tarım İl Müdürlüğü'nün verilerine göre Gümüşhane'de 429 yaylanın bulunduğunu belirtmektedir. Bu veriye göre Gümüşhane ili yayla sayısı bakımından oldukça zengin olmasına rağmen; yaylaların kullanım sıklığı ve ulaşılabilirliği, geleneksel ritüellerin gelişmişliği ve turistik bir çekicilik unsuru olarak kullanılabilme potansiyeli ve gelişmeye elverişliliği bakımından Tablo 1'deki yaylaların daha fazla ön plana çıktığı söylenebilir. Çalık vd.'nin (2013)

yapmış oldukları çalışmada; Gümüşhane yaylalarında özellikle bazı alt yapı ve üst yapı sorunlarının bulunduğu belirtilmekle beraber, eko-turizmin doğasına uygun olarak çevreyle uyumlu yol ve bakım çalışmalarının yapılması önerilmiştir.

Tablo 1. Gümüşhane’de Eko-Turizm Kapsamında Ön Plana Çıkan Yaylalar

Yayla Adı	Bulunduğu Yer
Kadırga Yaylası	Kürtün ilçesi Süme köyü sınırları içerisinde yer alır.
Güvende Yaylası	Gümüşhane merkeze 57 km uzaklıkta iken, Kürtün İlçesine 23 km uzaklıktadır.
Zigana Yaylası	Gümüşhane-Trabzon yolunun 50. km’sinde yer alır.
Kazıkbeli Yaylası	Kürtün ilçesi Sögüteli köyü sınırları içerisinde yer alırken, merkeze 100 km uzaklıktadır.
Erikbeli Yaylası/Kış ve Kayak Sporları Turizm Merkezi	Kürtün ilçesinde yer alır.
Taşköprü Yaylası	Çorak köyü sınırları içerisinde, il merkezine 50 km uzaklıktadır.
Altıntaşlar (Kalis) Yaylası	Şiran ilçesinde yer alır.
Çakırgöl Yaylası/Kış Sporları Turizm Merkezi	Gümüşhane’ye 35 km mesafededir.

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü Gümüşhane Şube Müdürlüğü, 2016.

Diğer yandan Gümüşhane’de eko-turizm potansiyeli oldukça fazla olan 18 adet korunan alan bulunmaktadır. Söz konusu korunan alanlar Tablo 2’de gösterilmektedir. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’nün (2018) tanımına göre; “korunan alanlar, ekosistem hizmetlerinin ve kültürel değerlerin, tabiatla birlikte uzun vadeli korunması ve devamlılığın sağlanması amacıyla mevzuatla tanımlanan ve yönetilen coğrafi bir alandır”. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, eko-turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir bir niteliğe kavuşturulması noktasında korunan alanların önemi oldukça fazladır. Oluşturulan korunan alanlar sayesinde; özellikle koruma altına alınan alanların fiziksel taşıma kapasitesi bakımından kontrolünün sağlanması, alandaki çöp atıklarının kontrolünün ve alanın rutin bakımının yapılabilmesi, korunan alan içerisinde yer alan flora ve fauna çeşitliliğinin korunabilmesi, korunan alanlarla ilgili hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin farkındalığının artırılması, korunan alanların tanıtımına katkıda bulunulması ve nihayetinde söz konusu korunan alanlarda turizm faaliyetlerinin koruma/kullanma dengesi gözetilerek bilinçli ve uzun vadeli bir şekilde sürdürülebilmesi mümkün olabilmektedir.

Tablo 2. Gümüşhane’de Bulunan Korunan Alanlar

Tabiat Parkları	Tabiat Koruma Alanı	Tabiat Anıtları	Yaban Hayatı Geliştirme Sahası
Artabel Gölleri Tabiat Parkı	Kürtün Örümcek Ormanı Tabiatı Koruma Alanı	Kırani Evliya Ardıcı Tabiat Alanı	Şiran Kuluca Yaban Hayatı Geliştirme Sahası
Limni Gölü Tabiat Parkı		Aliağa’nın Kavağı Tabiat Alanı	
Tomara Şelalesi Tabiat Parkı		Örümcek Ormanı Göknar 1 Tabiat Alanı	
Çağlayandibi Şelalesi Tabiat Parkı		Örümcek Ormanı Göknar 2 Tabiat Alanı	
Karşıyaka Tabiat Parkı		Örümcek Ormanı Göknar 3 Tabiat Alanı	
Köse Tabiat Parkı		Örümcek Ormanı Göknar 4 Tabiat Alanı	
		Örümcek Ormanı Ladin 1 Tabiat Alanı	
		Örümcek Ormanı Ladin 2 Tabiat Alanı	
		Örümcek Ormanı Ladin 3 Tabiat Alanı	
		Örümcek Ormanı Ladin 4 Tabiat Alanı	

Kaynak: T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2018.

Doğal çekicilik unsurları kapsamında yer alan korunan alanlar, flora ve fauna çeşitliliği bakımından özgün niteliklere sahiptir. Bu alanların korunan alanlar içerisine dâhil edilmesindeki amaç, içerisinde barındırdığı ekolojik yaşam koşullarının korunmasını ve ziyaretçilerin bu doğal çekicilik unsurlarını deneyimlemesini sağlamaktır. Bu noktada sürdürülebilir turizmin amacı, turizme açılan bu alanların taşıma kapasiteleri dikkate alınarak ziyaretçi sayısının uygun

seviyede tutulması ve sürdürülebilir turizm göstergeleri doğrultusunda turizmin korunan alanlar üzerinde yol açtığı tahribatın boyutlarının ölçülmesidir. Diğer yandan çevresel tahribatın minimize edilerek bölge halkının turizmden ekonomik olarak yararlanmasını sağlayacak turizm faaliyetlerinin teşvik edilmesi, bölgenin turizm vasıtasıyla kalkınmasına imkân verecektir (Ödemiş ve Çalık, 2016: 462-463).

Şiran Kuluca Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, korunan alanlar kapsamında yer almakta olup Gümüşhane’de bulunan tek yaban hayatı geliştirme sahasıdır (Tablo 2). Tablo 3’te, Gümüşhane’de bulunan yaban hayatı yerleştirme sahaları ve avlaklar görülmektedir. Gümüşhane’deki bu alanlar; yaban hayatı gözlemciliği, yaban hayatı fotoğrafçılığı ve av turizmi gibi eko-turizm türleri açısından değerlendirilebilecek alanları oluşturmaktadır. Çevre ve Orman Bakanlığı’nın 2005 yılında T.C. Resmi Gazetesi’nde yayınladığı “Av ve Yaban Hayvanların ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik”te yerleştirme kavramı; “bir türün belirli büyüklükteki bir popülasyonun, insanlar tarafından bir amaç için bilinçli olarak veya istemeden doğal yayılış alanı dışına çıkartılıp başka bir alana yerleştirilmesi” olarak tanımlanmaktadır. Nesli tükenmeye başlayan hayvan türlerinin popülasyonunun korunması amacıyla oluşturulan yaban hayatı yerleştirme sahalarının, hem türlerin devamlılığının sağlanması hem de eko-turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından değerli olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Gümüşhane’deki Yaban Hayatı Yerleştirme ve Koruma Sahaları ile Avlaklar

Yaban Hayatı Yerleştirme Sahası	Örenkale Yaban Hayatı Yerleştirme Sahası (Şiran İlçesi Örenkale Köyü)
	Tekke Yaban Hayatı Yerleştirme Sahası
	Babacan Yaban Hayatı Yerleştirme Sahası
	Kürtün Yaban Hayatı Yerleştirme Sahası
Avlaklar	Kangel Devlet Avlağı (Gümüşhane İli Merkez İlçesi)
	Kelkit Ünlüpınar Genel Avlağı (Kelkit İlçesi)
	Köse Genel Avlağı (Köse İlçesi)
	Altunpınar Devlet Avlağı
	Arzular Genel Avlağı
	Babakonağı Genel Avlağı
	Cebeli Devlet Avlağı
	Gökdere Genel Avlağı
	Günyüzü Genel Avlağı
	Kürtün Devlet Avlağı
	Sadak Genel Avlağı
	Sarıca Genel Avlağı

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü Gümüşhane Şube Müdürlüğü, 2016.

2016 yılında yayınlanan T.C. Resmi Gazetesi’nde (2016) “avlaklar, av ve yaban hayvanlarının doğal olarak yaşadıkları veya sonradan salındıkları sahaları” olarak tanımlanmaktadır. Avlaklar bu doğrultuda av turizmi için mevzuata uygun şekilde düzenlenmiş alanları oluşturmaktadır. Ayrıca T.C. Resmi Gazetesi’nde (2016) belirtildiği üzere av turizmi için uygun hale getirilen bu alanlarda gerçekleştirilecek olan av turizmi faaliyetlerinin belirlenen kriterlere göre gerçekleştirilmesi zorunlu kılınmıştır. Av turizmi her ne kadar eko-turizm kavramı içerisinde değerlendirilse de, kontrollü bir şekilde gerçekleştirilmemesi durumunda diğer turizm türlerine göre eko-sisteme ve eko-turizmin doğasına önemli ölçüde zarar verebilecek bir potansiyele sahiptir. Diğer taraftan kaçak avlanmaların önüne geçebilmek amacıyla bu tür kontrollü alanların oluşturulması, kaçak avlanmaya göre yaban hayvan türlerine ve eko-sisteme daha az zarar verebileceği söylenebilir. Kontrollü alanların oluşturulmasından da önce, yaban hayatının korunmasının önemine yönelik olarak yerel halkın ve ziyaretçilerin bilinçlendirilmesi çok daha uzun vadeli bir çözüm olabilir. Bu doğrultuda, av turizminin Gümüşhane’de ve diğer illerde çok fazla tercih edilmemesi ve diğer alternatif turizm türlerine öncelik verilmesi, hem eko-sistemin korunması hem de turistik destinasyonların yaşam süresinin uzatılması açısından doğru bir tercih olabilir.

Sonuç ve Değerlendirme

Son dönemlerde eko-turizm, hem akademik platformda hem de uygulama alanında oldukça fazla tartışılmakta ve teşvik edilmekte olan önemli bir alternatif turizm uygulamasıdır. Eko-turizmin bu derece önemli bir turizm türüne dönüşmesinin sebebi; eko-turizm sayesinde, ekonomik olarak henüz gelişme kaydedemeyen destinasyonlarda, özellikle kırsal alanlarda el değmemiş doğal güzelliklerin koruma-kullanma dengesi çerçevesinde turizme kazandırılması ve ilgili destinasyonlara ekonomik getiriler sağlanmasıdır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Gümüşhane, bu kapsamda değerlendirilmesi gereken iller arasında yer almaktadır. Gümüşhane sahip olduğu doğal güzellikler ile son yıllarda ziyaretçiler tarafından oldukça fazla ilgi görmeye başlamıştır. Bu noktada Gümüşhane’nin sahip olduğu bu değerlerin en doğal haliyle ziyaretçilere sunulması ve mümkün olduğunca korunması, hem bu değerlerin sürdürülebilir bir niteliğe

kavuşturulmasını hem de ulusal ve uluslararası turizm pazarında stratejik bir değer kazanmasını sağlayacaktır. Bu doğrultuda çalışmada, Gümüşhane'nin eko-turizm potansiyeli ortaya koyularak ilgili paydaşlara uygulanabilir öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın sonuçlarına göre; Gümüşhane'de Karaca Mağarası, Limni Gölü, Kadırğa Yaylası, Kazıkbeli Yaylası, Zigana Yaylası en çok bilinen ve ziyaret edilen destinasyonlar olmaları nedeniyle eko-turizm bağlamında ön plana çıkmaktadır. Ayrıca bu destinasyonlarla birlikte; Gümüşhane'de Kürtün Örumcek Ormanları, Artabel Gölleri, Tomara Şelalesi ve Santa Harabeleri eko-turizm kapsamında değerlendirilebilecek uygun destinasyonlar olarak dikkat çekmektedir. Gümüşhane'de henüz tam olarak değeri anlaşılamayan ve keşfedilmemiş çok sayıda mağara bulunmaktadır. Gümüşhane Valiliği'nin (2018) resmi web sitesinde Karaca Mağarası dâhil olmak üzere, 23 adet mağaradan bahsedilmektedir. Bu anlamda mağara turizmi, Gümüşhane için ilerleyen dönemlerde çok daha fazla ön plana çıkabilecek bir potansiyele sahiptir.

Diğer taraftan son dönemde yapımı tamamlanan Torul Kalesi Cam Seyir Terası, ziyaretçilere eko-turizm kapsamında Torul'u kuşbakışı olarak seyredilme ve fotoğraflama imkânı sunmaktadır. Ayrıca terasın camdan yapılmış zemini, adrenalin meraklısı ziyaretçilerin oldukça fazla ilgisini çekmektedir. Yerli ve yabancı ziyaretçilerin Gümüşhane'nin Torul ilçesine çekilmesini sağlaması açısından Torul Kalesi Cam Seyir Terası oldukça önemli bir yatırım olarak dikkat çekmektedir.

Ancak sahip olunan bu potansiyelin en iyi şekilde değerlendirilebilmesi noktasında bazı sorunlar bulunmaktadır. Yapılan son yatırımlara rağmen ilin engebeli yapısına bağlı olarak destinasyonlara ulaşım güçlüğünün yaşanmaya devam etmesi, Gümüşhane'nin diğer destinasyonlara göre uzak mesafede yer alması, henüz diğer alt ve üst yapı problemlerini tam olarak çözmemiş olması, Gümüşhane'nin ulusal ve uluslararası turizm piyasasında tanıtımının yetersizliği, yerel halkın turizmle ilgili farkındalık düzeyinin düşük olması gibi sorunlardan bahsedilebilir.

Eko-turizmin geliştirilmesi sürecinde, tüm paydaşların (yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, eğitim kurumları, özel sektör temsilcilerinin) katılımı sağlanmalıdır. Eko-turizmin dinamik bir süreç olması nedeniyle, ortaya çıkan etkilerin sürekli olarak gözlemlenmesi ve önleyici ve/veya düzeltici tedbirlerin alınması gerekmektedir. Eko-turizm faaliyetleri kapsamında; turist memnuniyetinin sağlanması, turistlere anlamlı deneyimler yaşatılması, sürdürülebilirlik sorunları ile ilgili farkındalık oluşturulması ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının teşvik edilmesi gibi konular oldukça önemlidir (Tuna ve Erdoğan, 2013: 25). Bu noktada Gümüşhane halkının ve diğer tüm paydaşların işbirliği içerisinde çalışması gerekmektedir. Aksi halde kontrolsüz bir turizm büyümesi kaydedilerek, Gümüşhane'nin sahip olduğu bu değerler kısa sürede tüketilme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Henüz turizmde başlangıç aşamasında yer alan Gümüşhane, bu anlamda planlı bir turizm büyümesine ihtiyaç duymaktadır. Bu kapsamda öncelikli konulardan birisi; yerel halkın eğitimi ve bilinçlendirilmesi ile birlikte, turizm sektörüne yönelik yatırımlarının teşvik edilmesi ve turizm sektöründe istihdam edilmelerinin sağlanmasıdır.

Bu doğrultuda, Gümüşhane'nin mevcut eko-turizm potansiyelinin en iyi şekilde değerlendirilebilmesi noktasında şu önerilerde bulunulabilir:

- Gümüşhane'nin seyir teras oluşturulabilecek birçok uygun alana sahip olduğu düşünüldüğünde, Gümüşhane'de Torul Kalesi Cam Seyir Terası'na benzer çekicilik unsurlarının sayısının artırılması önerilebilir. Gümüşhane'de örneğin Canca Kalesi ve Kuşakkaya, bu kapsamda değerlendirilebilecek alanlardır.
- Eko-turizm potansiyeli bulunan destinasyonların su, kanalizasyon, yol gibi alt yapı problemlerinin tam olarak çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Ancak alt yapı yatırımlarının çevreye en az zarar verecek şekilde tasarlanması ve gerçekleştirilmesi eko-turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir.
- Söz konusu destinasyonlarda yer alan tesislerin niteliğinin artırılarak doğayla uyumlu ve doğa dostu tesislere dönüştürülmesi önerilebilir. Ayrıca nitelikli (hizmet kalitesi, konfor, hijyen ve sanitasyon bakımından) ve kayıt altına alınmış tesis sayısının artırılması gerekmektedir.
- Yapılacak tesislerin boş kalmaması ve zarar etmemesi adına etkin pazar araştırmalarının yapılması ve potansiyel pazarı çekmeye yönelik tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesi gerekmektedir. Bu şekilde ihtiyaçtan fazla tesis yapılmaması sağlanarak, hem tesislerin zarar etmesinin önüne geçilmiş olacak hem de doğanın tesislerle işgal edilmesi engellenecektir. Bu noktada etkin arazi planlamalarının yapılması oldukça önemlidir. Ayrıca bu tesislerin düzenli olarak denetimi gerçekleştirilmelidir. Söz konusu tesislerde hizmet kalitesinin iyileştirilmesi için, tesisler arasında uygun rekabet koşullarının oluşturulması gerekmektedir.
- Gümüşhane'nin en önemli problemlerinden birisi, eko-turizm potansiyeline sahip destinasyonlarının iç ve dış pazarda yeteri kadar bilinmemesidir. Bu noktada Gümüşhane özelinde tanıtım stratejilerinin oluşturulması ve uygulanması gerekmektedir. Örneğin; bu doğrultuda sektördeki gelişmelerin, eko-turizmde lider durumdaki destinasyonların ve potansiyel müşterilerin sürekli olarak takip edilerek Gümüşhane'ye yönelik etkin pazarlama stratejilerinin oluşturulması ve Gümüşhane genelinde gerekli değişim ve yeniliklerin gerçekleştirilmesi; Gümüşhane menşeli ya da Gümüşhane yaylalarına özgü coğrafi işaretli ürün sayısının artırılması; kentnin genel imajını yansıtan sloganların

oluşturularak medya kuruluşlarında sık sık yer almasının sağlanması ve yurt içinde ve dışındaki tanıtım fuarlarında sık aralıklarla Gümüşhane'nin eko-turizm potansiyelini, yöresel ürünlerini sergileyen tanıtım stantlarının kurulması gibi öneriler sunulabilir.

- Gümüşhane halkının turizme aktif olarak katılımı sağlanmalıdır. Bu anlamda, yerel halkın öncelikle turizmle ilgili yeterli bilgi ve donanımına sahip olmasını sağlayacak bilgilendirme çalışmalarının yapılması ve eğitici faaliyetlerin düzenlenmesi önerilebilir. Bu doğrultuda üniversite, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü gibi kamu kurumlarının öncülüğünde düzenlenecek eko-turizm temalı kongre, konferans, panel gibi etkinliklere yerel halkın katılımı sağlanabilir.
- Yerel halkın turizm yatırımlarında girişimci olarak teşvik edilmesi ya da turizm sektöründe istihdam edilebilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca Gümüşhane dışındaki yerli ve yabancı girişimcilerin ve kurumsal firmaların sermaye, bilgi birikimi ve deneyimlerinden yararlanmaya yönelik olarak teşvikler sağlanmalıdır.
- Gümüşhane'nin eko-turizm destinasyonlarının, yerli ve yabancı seyahat acentelerinin tur güzergâhlarına dâhil edilmesi sağlanmalıdır. Buna yönelik olarak seyahat acentelerinin teşvik edilmesi ve ilgili destinasyonlarda alt ve üst yapıdaki eksikliklerin giderilerek tur şirketleri için uygun şartların oluşturulması önerilebilir.

Diğer yandan gelecek çalışmalarda; yerel halkın, kamu otoritelerinin, işletmelerin, ziyaretçilerin ve diğer paydaşların görüşlerine başvurularak Tomara Şelalesi, Kürtün Örumcek Ormanları gibi destinasyonlara yönelik spesifik eko-turizm çalışmalarının gerçekleştirilmesi önerilebilir. Özellikle Gümüşhane'deki eko-turizm alanlarının flora ve fauna çeşitliliği bakımından inceleneceği envanter çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, eko-turizm dışında Gümüşhane'de önemli bir potansiyeli bulunan kültür turizmüne yönelik çalışmaların sayısının artırılması önerilebilir.

Kaynakça

- Akpınar, E. ve Bulut, Y. (2010). Ülkemizde alternatif turizm bir dalı olan ekoturizm çeşitlerinin bölgelere göre dağılımı ve uygulama alanları. *II. Uluslararası Karadeniz Ormancilık Kongresi*, 20-22 Mayıs 2010, Cilt 4, 1575-1594.
- Arslan, Y. (2003). Erdek ve çevresinin ekoturizm açısından değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(13), 29-53.
- Buckley, R. (1994). A framework for ecotourism. *Annals of Tourism Research*, 21(3), 661-669.
- Çalık, İ., Kaya, F., Akdu, U., Sezerel, H., Aras, G. ve Köstepen, A. (2013). *Gümüşhane ili turizm potansiyeli*. Gümüşhane Üniversitesi Yayınları T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Doğan, S. ve Yıldız, Z. (2007). Bölgesel kalkınma, turizmin ilişkisi ve göller bölgesi kalkınmasında alternatif turizm potansiyelinin kullanılabilirliğine yönelik bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(6), 147-181.
- Erdoğan, N. (2003). Kitle turizmi, alternatif turizm ve ekoturizmde sürdürülebilirlik üzerine bir değerlendirme. *Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı*, s.3-4.
- Goodwin, H. (1996). In pursuit ecotourism. *Biodiversity and Conservation*, 5(3), 277-291.
- Kandemir, R. ve Köroğlu, F. (Ekim, 2017). Jeoturizm: sürdürülebilir turizme Doğu Karadeniz Bölgesi'nden örnekler. *DOKAP Bölgesi Uluslararası Turizm Sempozyumu*, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik turizmin sürdürülebilirliği. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2/2(2010), 93-114.
- Kaypak, Ş. (2012). Ekolojik turizm ve sürdürülebilir kırsal kalkınma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22), 11-29.
- Kılıç, B. ve Kurnaz, A. (2010). Alternatif turizm ve ürün çeşitliliği oluşturmada ekolojik çiftlikler: pastoral vadi örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 39-56.
- Kuter, N. ve Ünal, H. E. (2009). Sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 9(2), 146-156.
- Liu, Z. (2003). Sustainable tourism development: a critique. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(6), 459-475.
- Milliyet Gazetesi. (2018). Türkiye'de en fazla kelebek çeşidi Gümüşhane'de, [Çevrim-içi: <http://www.milliyet.com.tr/turkiye-de-en-fazla-kelebek-cesidi-gumushane-gumushane-yerelhaber-256351/>], Erişim tarihi: 05.08.2018.
- Morgül, Ş. (2014). Kırklareli ilinde eko turizm olanakları. *Electronic Journal of Vacationl Colleges*, 4(4), 27-38.

- Ödemiş, M. ve Çalık, İ. (2016). Korunan alanların sürdürülebilir turizm bağlamında değerlendirilmesi: Gümüşhane Artabel Gölleri Tabiat Parkı örneği. *II. Ulusal Sürdürülebilir Turizm Kongresi*, 28-30 Nisan 2016, Antalya, 462-470.
- Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). Gelişmekte olan ülkeler için alternatif turizm faaliyetleri üzerine bir araştırma. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2002), 183-195.
- Ross, S. ve Wall, G. (1999). Ecotourism: towards congruence between theory and practice. *Tourism Management*, 20(1), 123-132.
- Somuncu, M., Akpınar, N., Kurum, E., Kaya, N. Çubuk ve Eceral, T. Özelçi (2010). Gümüşhane ili yaylalarındaki arazi kullanımı ve işlev değişiminin değerlendirilmesi: Kazıkbeli ve Alistire yaylaları örneği. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 2(2), 107-127.
- T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı (2005). Av ve yaban hayvanlarının ve yaşam alanlarının korunması, zararlılarıyla mücadele usul ve esasları hakkında yönetmelik, [Çevrim-içi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/10/20051024-2.htm>], Erişim tarihi: 10.08.2018.
- T.C. Gümüşhane Valiliği. (2018). Mağaralar. [Çevrim-içi: <http://www.gumushane.gov.tr/magaralar>], Erişim tarihi: 10.08.2018.
- T.C. Gümüşhane Valiliği. (2018). Turizm genel bilgiler. [Çevrim-içi: <http://www.gumushane.gov.tr/turizm-genel-bilgiler>], Erişim tarihi: 10.10.2018.
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü Gümüşhane Şube Müdürlüğü. (2013). *Gümüşhane ilinde doğa turizmi master planı 2013-2023*.
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 12. Bölge Müdürlüğü Gümüşhane Şube Müdürlüğü. (2016). *Gümüşhane ilinde tabiat turizmi master planı 2016-2019*.
- T.C. Resmi Gazete (2016), Av turizmi kapsamında avlanmalara ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmelik.14.04.2016 Resmi Gazete Sayısı: 29684, [Çevrim-içi: <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.21503&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=Av%20Turizmi%20Kapsam%C4%B1nda%20Avlanmalara%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Usul%20ve%20Esaslar%20Hakk%C4%B1nda%20Y%C3%B6netmelik>], Erişim tarihi: 10.08.2018.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2018). Korunan alanlar. [Çevrim-içi: <http://www.milliparklar.gov.tr/korunan-alanlar>], Erişim tarihi: 09.08.2018.
- TIES (The International Ecotourism Society). (2015). TIES announces ecotourism principles revision. [Çevrim-içi: <http://www.ecotourism.org/news/ties-announces-ecotourism-principles-revision>], Erişim tarihi: 01.08.2018.
- Tuğun, Ö. ve Karaman, A. (2014). Çekirdek köylerin eko turizme kazandırılması için sürdürülebilirlik kavramı çerçevesinde bir model. *Megarona*, 9(4), 321-337.
- Tuna, A. ve Erdoğan, E. (2013). Ekolojik kültürel turizm aracı eko müzelerin kültürel peyzaj açısından irdelenmesi. *Ormanlık Dergisi*, 9(2), 23-37.
- Wall, G. (1997). Is ecotourism sustainable?. *Environmental Management*, 21(4), 483-491.
- Wight, P. A. (2001). Ecotourists: not a homogeneous market segment. In Weaver, D. B., Beckman, K. F., Cater, E., Eagles, P. F. J. and McKercher, B. (Eds.), *The encyclopedia of ecotourism* (pp. 37-62). London: CABI Publishing.
- Wood, M. Epler (2002). *Ecotourism: principles, practices and policies for sustainability*. Paris: UNEP.
- Yavuz, C. (Ekim, 2005). Doğu Karadeniz Bölgesi'nin alternatif turizm olanakları (eko-turizm) ve pazarlanabilirliği. *Doğu Karadeniz Bölgesi Kalkınma Sempozyumu*, 2015, Trabzon, 57-66.
- Yılmaz, Ü. (2006). Eko turizm destinasyonu olarak buldan. *Buldan Sempozyumu*, 2006, 243-249.

Extended Abstract

Aim and Scope

In this study, it is aimed to reveal the eco-tourism potential of Gumushane province. In determining the eco-tourism potential of Gumushane, the actions and master plans made by the official authorities of Gumushane province, research reports, academic studies and also information on the official web sites of the authorities such as the Gumushane Governorship, the General Directorate of Nature Conservation and National Parks were used. It can be said that this

study is important because Gumushane specifically presents the eco-tourism potential in a general framework and tries to make concrete recommendations to decision makers and operators about how this potential can be evaluated within the framework of a regional planning.

Methods

In this study, in order to determine the eco-tourism potential of Gumushane province; Gumushane province action and master plans made by the official authorities, research reports, academic studies, etc. resources were used. Therefore, the type of this study is conceptual analysis. In this study, literature review related to related sources is carried out and in-depth information about eco-tourism potential of Gumushane is tried to be obtained. The main problems of the study can be expressed as follows:

1. Which destinations are within the scope of Gumushane's eco-tourism potential?
2. What types of eco-tourism and destinations come to the forefront in Gumushane?
3. What is the best way to evaluate the eco-tourism potential of Gumushane?

Findings

Nature Tourism Master Plan in Gumushane Province (2013-2023) prepared by the Ministry of Forestry and Water Affairs in 2013, was expanded in 2016 and it was updated as Nature Tourism Master Plan in Gumushane Province (2016-2019). The report of the Master Plan of Natural Tourism in Gumushane Province (2016-2019) provides important and valuable information about the current eco-tourism potential of Gumushane. In this report, it is possible to realize the types of natural tourism in Gumushane; trekking, plateau and festival tourism, cave tourism, hunting tourism, air sports tourism, sport angling, river tourism, sailing tourism, equestrian trekking, cycling tourism, wildlife (fauna) watching, photo safari, camping caravan tourism, butterfly tourism, geotourism and botanical tourism.

Among the eco-tourism types, there is an important potential in Gumushane in terms of different types of special interest tourism such as butterfly tourism, geotourism and air sports tourism. In this context, Artabel Lakes Nature Park has an important eco-tourism potential with its rich butterfly diversity and as a trekking area.

In the Master Plan of Natural Tourism in Gumushane (2016-2019), within the scope of air sports tourism; it is stated that there are trails for paragliding in Zigana Winter Sports Tourism Center, Kadirga Plateau, Kazıkbeli Plateau, Taşköprü Plateau and its surroundings and Aktutan Village.

On the other hand, Karaca Cave is one of the most important touristic destinations in Gumushane. Therefore, it can be said that cave tourism is one of the most prominent types of tourism within the scope of eco-tourism in Gumushane. Gumushane is rich in caves due to its geographical features. In addition to Karaca Cave in Gumushane, the caves with tourism potential; Akçakale Cave, Arılı Cave, İkisü Cave, Ardıçlı Cave, Üçbacalı Cave and Altıntaş Cave (Gumushane Governorship, 2018).

Tomara Waterfall, which is located within the boundaries of Seydibaba village of Şiran district, has a different feature compared to similar ones with its water source which is said to emerge from forty different places within the mountain. The waterfall and its surroundings also offer a visual harmony with its rich flora (Gumushane Governorship, 2018).

Other destinations that come to the forefront in natural beauty in Gumushane are Limni Lake and Kürtün Spider Forests. These areas can be evaluated in terms of eco-tourism types such as botanical tourism and nature hiking tourism.

Somuncu et al. (2010: 109) states that there are 429 highlands in Gumushane according to the data of Provincial Directorate of Agriculture. According to this data, although the province of Gumushane is quite rich in number of plateaus; Kadirga, Güvende, Zigana, Kazıkbeli, Erikbeli, Taşköprü, Altıntaşlar and Çakırgöl plateaus are more prominent in terms of the frequency of use and accessibility of the plateaus, the development of traditional rituals and their potential to be used as a touristic attraction, and their suitability for development.

In addition, there are 18 protected areas in Gumushane which can be evaluated within the scope of eco tourism. These; Artabel Lakes Nature Park, Limni Lake Nature Park, Tomara Waterfall Nature Park, Çağlayandibi Waterfall Nature Park, Karşıyaka Nature Park, Köse Nature Park, Kürtün Spider Forest Nature Reserve, Kirani Evliya Nature Area, Aliğa's Poplar Nature Area, Spider Forest Fir 1 Natural Area, Spider Forest Fir 2 Natural Area, Spider Forest Fir 3 Natural Area, Spider Forest Fir 4 Natural Area, Spider Forest Spruce 1 Natural Area, Spider Forest Spruce 2 Natural Area, Spider Forest Spruce 3 Natural Area, Spider Forest Spruce 4 Nature Area and Şiran Kuluca Wildlife Development Area.

Conclusion

According to the results of the study; Karaca Cave, Limni Lake, Kadirga Plateau, Kazıkbeli Plateau, Zigana Plateau are the most known and visited destinations in Gumushane, and come to the forefront in the context of eco-tourism. In

addition to these destinations; in Gumushane, Kürtün Spider Forests, Artabel Lakes, Tomara Waterfall and Santa Ruins are located are noteworthy as suitable destinations for eco-tourism. There are many caves in Gumushane which are not yet fully understood and have not been discovered. The official website of the Gumushane Governorate (2018) includes 23 caves, including the Karaca Cave. In this sense, cave tourism has a potential that may come to the forefront in the future for Gumushane.

However, there are some problems in making the best use of this potential. Despite the recent investments, due to the rugged structure of the province, the difficulty of accessing destinations due to the rugged structure of the province, Gumushane is located at a distance from other destinations, the other infrastructure and superstructure problems have not yet fully solved, Gumushane's inadequate promotion of the national and international tourism market, low level of awareness of the local people about tourism.

The participation of all stakeholders (local governments, NGOs, educational institutions, private sector representatives) should be ensured during the development of eco-tourism. As eco-tourism is a dynamic process, it is necessary to monitor the impacts continuously and take preventive and / or corrective measures. Within the scope of eco-tourism activities; providing tourist satisfaction, providing meaningful experiences to tourists, raising awareness about sustainability problems and encouraging sustainable tourism practices are very important (Tuna and Erdoğan, 2013: 25). At this point, it is very important that the people of Gumushane and all other stakeholders work in cooperation. Otherwise, an uncontrolled tourism growth will come up and these values of Gumushane will be in danger of being consumed in a short time. Gumushane, which is still in the initial stage of tourism, needs a planned tourism growth in this sense. In this context, one of the priority issues; the education and awareness raising of the local people, encouraging their investments in the tourism sector and ensuring their employment in the tourism sector.